

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΚΑΙ

ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι»
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

Heinrich Rickert Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Ernst Hoffman Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Erich Frank, Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Marburg. — Guido Calogero Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φλωρεντίας. — Ραφ. Δήμου, Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Harvard τῶν Ἡν. Πολ. τῆς Ἀμερικῆς — Κ. Τριανταφυλλόπουλος Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν. — August Faust Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Μιχ. Τσαμαδός. — Χ. Τζωρτζόπουλος Καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. — Franz Boehm ὑφηγ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Παν. Κανελλόπουλος. — Κωνσταντῖνος Τσάτσος Καθ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. — Ἰωάν. Θεοδορακόπουλος Καθηγ. Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης. — Θεμ. Τσάτσος ὑφηγ. Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ: Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ

ΨΑΡΡΩΝ 41

1936

Η ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΑΓΑΘΟΥ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ

ΥΠΟ

ΡΑΦΑΗΛ ΔΗΜΟΥ

Καίτοι, κατά τὸν Πλάτωνα, τὸ Ἄγαθὸν εἶνε ἐξ ὅλων τῶν θεμάτων ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν μεγαλειτέραν διὰ τὸν ἄνθρωπον σπουδαιότητα, καίτοι οὗτος ἀναφέρεται εἰς τὸ Ἄγαθὸν ὅσον συχνὰ ἀναφέρεται καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς μεταφυσικοὺς παράγοντας, ὅμως εἰς κατὰ μέρους τῶν συγγραμμάτων του δὲν ἐπιλαμβάνεται τῆς συζητήσεως τοῦ Ἄγαθοῦ ὡς θέματος τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ἐξαντλητικῶς. Ὁ λόγος τούτου πιθανὸν νὰ ἔγκειται εἰς τὴν δυσπιστίαν του πρὸς τὸν γραπτὸν λόγον καὶ ἀκόμη καὶ πρὸς τὰς ἀφηρημένας ἐννοίας. Μᾶς ἐπιτρέπεται μὲ πᾶσαν ἀσφάλειαν νὰ πιστεύσωμεν τὴν παράδοσιν ὅτι εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ὁ Πλάτων ἐδίδαξε περὶ τοῦ Ἄγαθοῦ εἰς τοὺς μαθητάς του. Ἀντιθέτως πρὸς τὸ κοινὸν εἰς τὸ ὁποῖον μόνον τὰ βιβλία ἦσαν προσιτά, οἱ μαθηταὶ τοῦ Πλάτωνος εὕρισκοντο εἰς προσωπικὰς καὶ φιλικὰς σχέσεις πρὸς τὸν διδάσκαλον καὶ εἶχον ὑποστῆ τὴν πνευματικὴν προπαίδευσιν τὴν ἀπαραίτητον διὰ τὴν φιλοσοφίαν. Εἰς τοὺς μαθητάς τούτους τοῦ ἦτο δυνατόν νὰ ὁμιλήσῃ ἐλευθέρως περὶ τοῦ Ἄγαθοῦ. Ἐπὶ πλέον εἶνε ἀνάγκη νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ὁ Πλάτων ἐπροτίμα τὸν προφορικὸν λόγον ἀπὸ τὰ βιβλία. Ὁ προφορικὸς λόγος εἶνε ἀνώτερος τοῦ γραπτοῦ λόγου διότι εἶνε ζωντανός. Ὁ προφορικὸς λόγος εἶνε συνομιλία καὶ διαλεκτική, εἶνε ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις καὶ προσαρμόζει τὴν ιδέαν εἰς τὸ συγκεκριμένον ζήτημα. Ὁ προφορικὸς λόγος προσαρμόζεται πρὸς τὴν εὐκίνησιαν τῆς σκέψεως. Δυστυχῶς ὅμως διὰ τοὺς μετέπειτα ἐρχομένους, εἶνε γεγονός ὅτι πᾶν ὅ,τι ἦτο ζῶν ἀποθνήσκει καὶ μόνον τὰ ἀψυχα πράγματα, ὁποῖα εἶνε τὰ βιβλία ἐπιζοῦν. Καὶ οὕτω εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ περιορισθῶμεν εἰς ὅσα λέγει ὁ Πλάτων ἐν σχέσει πρὸς τὸ Ἄγαθὸν εἰς

διάφορα κατεσπαρμένα ἀνά τὰ συγγραμμάτα του χωρία, καὶ ἰδιαίτε-
 ρως εἰς ὅσα ἀναφέρει, ὑπὸ περισσότερον συγκεντρωμένην μορφήν, εἰς
 τὴν Πολιτείαν (Βιβλ. VI καὶ VII), τὸν Φίληβον καὶ τὸν Τι-
 μαιον. Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς διαλόγους ὅσα λέγει περὶ
 τοῦ Ἀγαθοῦ δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ὑποδείξεις καὶ ὑπαινιγμούς.

Εὐθύ; ἐν ἀρχῇ εἶνε ἀνάγκη νὰ διασαφηνίσωμεν ποῖον θὰ εἶνε τὸ
 ἀντικείμενόν μας. Ὄταν συζητοῖμεν περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ δὲν ἐννοοῦμεν
 τὰς ἠθικὰς ἀρετάς· τὸ Ἀγαθὸν εἶνε ἀξία ἐν γένει, τῆς ὁποίας ἡ ἠθικὴ
 ἀρετὴ εἶνε ἀπλῶς μία εἰδικὴ περίπτωσις. Τὸ θέμα μας εἶνε ἡ θεωρία
 τῆς ἀξίας καὶ ὄχι ἡ ἠθικὴ. Τὸ Ἀγαθὸν εἶνε «μεγαλείτερον ἀπὸ τὴν
 δικαιοσύνην καὶ ἀπὸ τὰς λοιπὰς ἀρετάς» (Πολιτ. 504 D). Ἡ ἠθικὴ
 δὲν εἶνε ἀνωτάτη ἐπιστήμη· πραγματεύεται μόνον περὶ εἰδικῶν ἀξιῶν
 καὶ διατυπώνει ὑποθέσεις περὶ αὐτῶν. Αἱ ὑποθέσεις αὗται εἶνε
 ἀνάγκη νὰ ἐπιβεβαιωθοῦν διὰ τῆς μελέτης τελευταίων ἀρχῶν, τοῦτο
 δὲ ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὴν μελέτην τοῦ Ἀγαθοῦ ὡς τοιούτου.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Πλάτων πραγματεύεται τὸ θέμα του κατὰ τρό-
 πον ἐμπειρικόν. Εἰς τὴν πείραν παρατηροῦμεν πράγματα καλὰ καὶ
 διερωτώμεθα τί εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τὰ καθιστᾷ τοιαῦτα. Οὕτω
 βλέπομεν, ὅτι μία γραμμὴ εἶνε ὠραία, ἕνας χορδὸς ἔχει χάριν, μία
 ἠθικὴ πράξις εἶνε ἀξιοθαύμαστος· ἀκολούθως προσπαθοῦμεν νὰ ἀπο-
 μονώσωμεν τὸν κοινὸν παράγοντα κατὰ τὸν ὁποῖον ὅλα αὐτὰ εἶνε
 ἀγαθὰ. Ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ δημιουργικοὶ παράγοντες, οὕτω καὶ ἡ
 ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ τίθεται ὡς αἰτία διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ δεδομένον·
 εἶνε δηλ. «ἀρχή», αἷτιον. Ἡ πείρα δὲν ἀποτελεῖ ἐνσωμάτωσιν τοῦ
 Ἀγαθοῦ ἀλλὰ μᾶλλον ὑποδεικνύει αὐτό. Ἡ ἰδέα τοῦ Ἀγαθοῦ δὲν εἶνε
 μόνον μία ὑπόθεσις πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐξηγήσῃ τὴν πείραν, ἀλλ' εἶνε
 ἐπίσης καὶ κριτήριον τὸ ὁποῖον χρησιμεύει πρὸς ἔλεγχον τῶν ἀξιολο-
 γήσεων αὐτῆς. Ἡ μελέτη μας κατὰ ταῦτα εἶνε ἐμπειρικὴ μόνον ἐν τῇ
 ἐννοίᾳ ὅτι τὸ πρόβλημά μας μᾶς τὸ θέτει ἡ πείρα. Πράγματι ὅμως
 τὴν μελέτην τοῦ Ἀγαθοῦ πρέπει νὰ τὴν πραγματώσῃ ὁ νοῦς, διότι
 τὸ Ἀγαθὸν εἶνε ἀνάγκη νὰ κατανοηθῇ κατὰ τρόπον a priori.

Ἀνάλογος πρὸς τὴν διάκρισιν μεταξὺ τοῦ ἀμέσου καὶ τοῦ ἀφη-
 ρημένου ἀγαθοῦ, ἡ μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ ὡς ἀποτελέσματος καὶ τοῦ
 ἀγαθοῦ ὡς αἰτίας, εἶνε καὶ ἡ διάκρισις μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ ὡς μέσου

καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ὡς σκοποῦ. Ὑπάρχουν πράγματα τὰ ὁποῖα ἀναζητοῦμεν χάριν ἄλλου τινός, καὶ ὑπάρχουν πράγματα ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἀναζητοῦνται ἄλλα πράγματα (Φίλ. 53 E, Πολιτ. 375 B). Τὰ πρῶτα ἀντιπροσωπεύουν τὴν κλάσιν τῶν ἀγαθῶν τὰ ὁποῖα χρησιμεύουν ὡς μέσον. Ὅταν ἓνα ἀντικείμενον ἔχει ἀξίαν ὡς μέσον διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἑνὸς ἄλλου ἀντικειμένου, καὶ τοῦτο πάλιν χάριν ἑνὸς τρίτου καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, κατ' ἀνάγκην θὰ ὑπάρχει κάτι τὸ ὁποῖον θὰ ἔχει ἀξίαν αὐτὸ καθ' ἑαυτῶν. Δὲν εἶνε δυνατόν νὰ δεχθῶμεν ἐπ' ἀπειρον ἀναδρομὴν (Λύσις 219 C). Ἐὰν δὲν δεχθῶμεν ὅτι πάρχουν ἀγαθὰ καθ' ἑαυτὰ, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρχουν καὶ ἀγαθὰ ὡς μέσα.

Καὶ ἀντιστοιχῶς ἔχομεν δύο εἰδῶν ἐπιστήμην. Ἐχομεν πρῶτον τὴν «τεχνολογίαν» (διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν μίαν νεωτέραν λέξιν) ἢ ὁποῖα ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς τὰ σχετικὰ πρὸς τὰ ὄργανα καὶ τὰ ἐργαλεῖα· καὶ δεύτερον ἔχομεν τὴν ἐπιστήμην τῶν τελικῶν σκοπῶν, ἢ ὁποῖα καθορίζει τοὺς σκοποὺς χάριν τῶν ὁποίων εἶνε δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῶν τὰ ἐργαλεῖα. Ἡ δευτέρα εἶνε ἀνωτέρα τῆς πρώτης. Ὁ κατασκευαστὴς τῶν αὐλῶν εἶνε ὑπὸ τὴν διαταγὰς τοῦ μουσικοῦ. Ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ γνωρίζει πῶς πρέπει νὰ διεξαχθῆ ὁ πόλεμος· ἔργον ὅμως τοῦ πολιτικοῦ εἶνε νὰ ἀποφασίσῃ ἐὰν πρέπει νὰ κηρυχθῆ πόλεμος. Μάλιστα δὲ ἡ στρατιωτικὴ τέχνη τελεῖ ὑπὸ τὴν πολιτικὴν τέχνην ἀπὸ διπλῆς ἀπόψεως, διότι ὁ πολιτικὸς καὶ ἐκλέγει τοὺς σκοποὺς καὶ θέτει εἰς κίνησιν τὴν δρασίαν τοῦ στρατηγοῦ (Πολιτικός 304—305). Μὲ μίαν λέξιν, ὁ μὲν πολιτικὸς ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ Ἀγαθόν, ὁ δὲ στρατηγὸς τὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ Ἀγαθοῦ.

Ἀγαθότης ὡς τελικὸς σκοπὸς καὶ ἀγαθότης ὡς αἰτία: καὶ τὰ δύο αὐτὰ ἐμφανίζουσι τὴν φύσιν τοῦ Ἀγαθοῦ ὡς τελευταίας τινός ὁρχῆς, ἢ ὁποῖα, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι παράγοντες εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος, ἔχει τὸν χαρακτῆρα συστατικοῦ στοιχείου τόσον τοῦ κόσμου τῆς πείρας ὅσον καὶ τοῦ ὑπερβατικοῦ τοιούτου. Ἐπίσης ὅμως, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ ὅλας μας τὰς ιδέας περὶ πρώτων καὶ τελευταίων πραγμάτων, δὲν μᾶς εἶνε δυνατόν νὰ εἴμεθα ἀπολύτως βέβαιοι καὶ περὶ τοῦ Ἀγαθοῦ. «Ἡ ιδέα τοῦ Ἀγαθοῦ εἶνε μία ἐλπίς καὶ μόνον ὁ Θεὸς γνωρίζει ἐὰν εἶνε ἀληθής» (Πολιτ. 517 B). «Εἶνε πολὺ δύσ-

κολον νὰ τὴν ἀποδεχθῶμεν καὶ πολὺ δύσκολον νὰ τὴν ἀποκρούσωμεν» (αὐτόθι 532 D). Μόλις ὡς ὁ Πλάτων, κατὰ τὴν προσπάθειάν του νὰ ἐξηγήσῃ τὴν πείραν, ἀναγκασθῆ νὰ προϋποθέσῃ ἓνα κόσμον πέραν τῆς πείρας, ἀμέσως παρουσιάζει καὶ τὰ λεγόμενά του ὡς ἔχοντα ἐντελῶς δοκιμαστικὸν καὶ προσωρινὸν χαρακτήρα. Τὸ τοιοῦτον ὀφείλεται ἐν μέρει μὲν εἰς τὴν φυσικὴν μετριοφροσύνην τοῦ ἀνδρὸς καὶ εἰς τὸ ὅτι δὲν ἔχει κανένα οἰονδήποτε δογματισμόν, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ ὅτι τὰ τελευταῖα ἀντικείμενα εἶνε δύσκολον νὰ γνωσθῶν. Ἡ ψυχικὴ του ὁμως διάθεσις ὅσον ἀφορᾷ τοὺς μεταφυσικοὺς παράγοντας εἶνε ἀνάμικτος: ἔχει συγχρόνως καὶ ἀμφιβολίας καὶ βεβαιότητα. Ἐφ' ὅσον εἶνε ἀνθρώπινον ὄν, μία ψυχὴ φυλακισμένη ἐντὸς τοῦ σώματος, ἔχει ἀμφιβολίας· ἐφ' ὅσον ὁμως ὑψοῦται πέραν τοῦ σώματος καὶ εἶνε ἐμπνευσμένος ἔχει βεβαιότητα. Οὕτω γινώσκει τὸ Ἄγαθὸν μὲ ἀπόλυτον πεποίθησιν. «Ἐὰν ἐξηγεῖται ἀπὸ ἐμέ», λέγει ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν Γλαύκωνα, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἄγαθοῦ, «θὰ σοῦ ἐδείκνυα ὄχι πλεόν μίαν εἰκόνα ἢ κανὲν σύμβολον ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐννοῶ, ἀλλ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἀλήθειαν, ὅπως φαίνεται εἰς ἐμέ». Προσθέτει ὁμως ἀμέσως, «ἐὰν ὀρθῶς ἢ ὄχι δὲν μοῦ εἶνε δυνατὸν νὰ ἰσχυρισθῶ» (Πολιτ. 533 A). Ἡ ἀνάμιξις αὕτῃ τῆς ἀμφιβολίας μὲ τὴν βεβαιότητα εἶνε χαρακτηριστικὴ διὰ τὸν Πλάτωνα εἰς ὅλα του τὰ συγγράμματα. Ἡ ἀμφιβολία του ὁμοιάζει περισσότερο πρὸς μίαν μὴ δογματικὴν πεποίθησιν ἢ πεποιθήσεις του ὁμοιάζει περισσότερο πρὸς πίστιν.

Θὰ ἀρχίσωμεν τὴν συζήτησίν μας μὲ τὴν ἐξέτασιν τῶν βάσεων τοῦ Ἄγαθοῦ, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τελευταῖον λόγον, εἶνε κριτήρια διὰ νὰ διαπιστωθῆ ἢ παρουσία τοῦ Ἄγαθοῦ εἰς μίαν οἰανδήποτε ὄντοτητα.

Αἱ βάσεις τοῦ Ἄγαθοῦ

Εἰς τὸν Φίληβον ὁ Πλάτων ἀναφέρει δύο σειρὰς βάσεων τοῦ Ἄγαθοῦ· ἐκάστη σειρὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία μέλη. Τὸ Ἄγαθόν, λέγει, εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦμεν, τὸ αὐτορκες, τὸ πλήρες (τέλειον). Ἡ δευτέρα τριάς εἶνε τὸ Ἄγαθόν ὡς Κάλλος, Μέτρον, Ἀλήθεια (Φίλ. 20 D, 60 C, 61, A). Ὡς βᾶσιν θὰ λάβωμεν τὴν πρώτην τριάδα εἰς τὴν ὁποῖαν θὰ προσθέσωμεν, ἀπὸ τὴν δευτέραν τριάδα τὸ μέτρον.

Τὰ λοιπὰ δύο μέλη τῆς δευτέρας τριάδος εἶνε, ὡς ἐλπίζομεν νὰ δείξωμεν, ἀπλαῖ ἐπαναλήψεις ἢ παραλλαγὰι τῶν ἄλλων τεσσάρων μελῶν.

Ι. Τὸ Ἄγαθὸν εἶνε τὸ ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον γενικῶς ὅλοι ἐπιθυμοῦν· εἶνε ὁ τελικὸς σκοπὸς κάθε πόθου, ἐνεργείας καὶ τέχνης (Γοργ. 488 C, 499 C). Θὰ ἐρωτήσωμεν ὅμως: γενικῶς διὰ ποίους; Τὸ Ἄγαθὸν τὸ ἐπιθυμοῦν ὅλα τὰ λογικὰ ὄντα· ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα· ὅλα τὰ ζῶντα πράγματα, ζῶα καὶ φυτά· τέλος δλόκληρον τὸ σύμπαν (Φίλ. 20 D 11 D, 22 B, 64 A). Ὡς βλέπομεν ὁ Πλάτων ἐκφράζεται κατὰ τρόπον διαφορούμενον· διότι ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν θέτει ὀητῶς τὸ πρόβλημα ὡς εἰάν τὸ Ἄγαθὸν νὰ τὸ ἐπεθύμουν τὰ λογικὰ ὄντα, οὐχ ἦττον σιωπηρῶς ἀντιλαμβάνεται τὸ Ἄγαθὸν ὡς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦν ὅλα τὰ δημιουργημένα πράγματα. Τὸ Ἄγαθὸν εἶνε τὸ σκοπούμενον ὑπὸ ὅλης τῆς φύσεως. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ σύμπασα ἡ φύσις εἶνε τὸ Ἄγαθὸν ὡς τοιοῦτον. Ἐπὶ τῇ βάσει μεμονωμένων χωρίων (ὡς ἐπὶ παραδ. τὸ 11 D) διάφοροι ἐρμηνευταὶ καὶ σχολιασταὶ παρεπλανήθησαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ θεωρήσουν ὅτι εἰς τὸν Φίληβον ὁ Πλάτων πραγματεύεται περὶ τοῦ Ἄγαθοῦ ἐν περιορισμένῃ σημασίᾳ, δηλαδὴ περὶ τοῦ Ἄγαθοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τὸν Πλάτωνα ὅμως τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἀφετηρίαν. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐξεταζόμενον εἰς τοὺς διαλόγους του εἶνε πρωτίστως τὸ Ἄγαθὸν ἐν γένει, «τὸ τιμιώτερον (ἀγαθὸν) ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς» (Φίλ. 65 B).

Ὁ Πλάτων καθορίζει εἰδικώτερον ἢ μᾶλλον εὐρύνει τὴν ἐννοίαν του τῆς ἐπιθυμίας. «Κάθε γνωστικὸν ὄν τὸ ἐπιδιώκει (τὸ Ἄγαθόν), τὸ ἐπιθυμεῖ, θέλει νὰ τὸ συλλάβῃ καὶ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ» (Φίλ. 20 D). Τὸ ἀγαθὸν ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον μιᾶς ἐπιθυμίας ἢ ὁποῖα ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπον πρὸς ἐνέργειαν μὲ σκοπὸν νὰ ἀποκτήσῃ τὸ Ἄγαθὸν καὶ μὲ πρόθεσιν νὰ διατηρήσῃ τὴν κατοχὴν αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιθυμία δὲν ἀποβλέπει εἰς ἀπλὴν καλαισθητικὴν ἀπόλαυσιν τοῦ Ἄγαθοῦ, εἶνε ἐπιθυμία ὡς ὁρμὴ πρὸς ἐνέργειαν, εἶνε ἐπιθυμία διὰ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ κατέχη τὸ Ἄγαθόν.

Συνεπῶς ἔχομεν πρῶτον τὴν ἐπιθυμίαν ὡς ἐνέργειαν: δεύτερον, ἔχομεν τὴν ἐπιθυμίαν ὡς ἔρωτα. Τὸ Ἄγαθὸν εἶνε τὸ ἀντικείμενον τοῦ Ἐρωτος, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ· εἶνε τὸ τιμιώτατον καὶ ἀγαπητό-

τατον (Φιλ. 61 E, 64 C). Τὸ Ἄγαθόν δὲν εἶνε ἀντικείμενον ἀπλῆς θεάς· ἔχει ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων συναισθημάτων. Ἀκριβῶς δὲ ἐπειδὴ συγκλονίζει τὴν ψυχὴν, διὰ τοῦτο τὸ Ἄγαθόν ὠθεῖ τὸν ἀνθρώπον πρὸς ἐνέργειαν. Πολλάκις οἱ ἠθικολόγοι κατεδί- κασαν τὴν ἐπιθυμίαν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τῶν φαινομένων, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι εἶνε κατὰ τὴν φύσιν της πονηρά. Οὕτω τὸ πρόβλημα τῆς συμφώνου πρὸς τὴν ἠθικὴν ζωῆς διευπλώθη ὡς τὸ πρόβλημα τῆς κατανικήσεως τῆς ἐπιθυμίας. Ἡ ἐνάρετος ὁμῶς ζωὴ ὅταν ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν, στερεῖται ἐλατηρίου. Μόνον ὅταν τὸ ἀγαπῶμεν εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιδιώξωμεν ἐνεργῶς τὸ Ἄγαθόν. Ὁ Πλάτων ὁμῶς δὲν καταδικάζει τὴν ἐπιθυμίαν ὡς τοιαύτην. Ὑπάρχει ἡ ἐπιθυμία ἢ ὁποία εἶνε ὄρεξις, ἀλλ' ὑπάρχει ἐπίσης καὶ ἡ ἐπιθυμία ὡς ἔρως. Ἡ ἐνάρετος ζωὴ περικλείει ἐν ἑαυτῇ καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Ἄγαθοῦ. Ὁ Πλάτων δὲν ἀσπάζεται τὴν θεωρίαν περὶ ἀποχωρισμοῦ τοῦ λογισμοῦ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν. Ἡ γνῶ- σις εἶνε δύναμις (καὶ συνεπῶς ἀρετὴ) διότι ἡ θεωρητικὴ παρατή- ρησις περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ ἓνα συναισθηματικὸν στοιχεῖον· ἡ φρό- νησις συνοδεύεται ὑπὸ τοῦ ἔρωτος (Νόμοι 688 B). Ἡ ἠθικὴ σύγκρουσις δὲν λαμβάνει χώραν μεταξὺ τοῦ λογισμοῦ καὶ τοῦ συναισθη- ματος, ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ ἀθανάτου καὶ τοῦ θνητοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, μεταξὺ τοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας λαμβανομένων ὁμοῦ ἐπὶ ἀνω- τέρου τινὸς ἐπιπέδου καὶ τῶν αὐτῶν δύο λαμβανομένων ὁμοῦ ἐπὶ κα- τωτέρου τοιούτου. Εἶνε ὁ ἀγὼν τοῦ λογισμοῦ πρὸς τὰς αἰσθήσεις καὶ τοῦ ἔρωτος πρὸς τὰς ὀρέξεις.

Καὶ οὕτω φθάνομεν εἰς τὸ τρίτον μας σημεῖον σχετικῶς πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν ἤδη προλαμβάνοντες—ὅτι τουτ. ἡ ἐπιθυμία τοῦ Ἄγαθοῦ εἶνε ἔλλογος ἐπιθυμία. Ἔχομεν ἐδῶ τὴν διάκρισιν μεταξὺ τῆς ἐπιθυμίας ὡς ἔρως καὶ τῆς ἐπιθυμίας ὡς ὀρέξεως ἀκατασχέτου. Ὁ ἔρως εἶνε ἔλλογος ἐπιθυμία ὑπὸ διττὴν σημασίαν· τὸ ἀντικείμενόν του δηλαδὴ εἶνε νοητὸν καὶ ἐπὶ πλεόν αὐτῇ αὐτῇ ἡ ἐπιθυμία ἀποτελεῖ μίαν λειτουργίαν τοῦ νοητικοῦ τμή- ματος τῆς ψυχῆς. Ἄς ἐξετάσωμεν διαδοχικῶς κάθε μίαν ἐκ τῶν ἀπόψεων τούτων. α) Τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτος εἶνε ἀληθῶς πραγματικόν — ἀνήκει εἰς τὸ βασίλειον τῶν ὑπερβατικῶν πραγμά-

των. Ὁ ἔρως ἔχει καθωρισμένον ἀντικείμενον : τὸ Ἄγαθόν. Ἐνῶ μία ἀκατάσχετος ὄρεξις δὲν ἔχει καθωρισμένον ἀντικείμενον· εἶνε δυνατὸν νὰ ικανοποιηθῇ ὑπὸ αἰουδήποτε πράγματος. Αἱ ὄρέξεις εἶνε προσκεκολλημέναι εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης ἢ ὁποῖα εἶνε ἀκαθόριστος. Ὁ λογικός, τοῦναντίον, ἄνθρωπος ἔχει ὠρισμένον σκοπόν. Ὁ ἔρως, κατὰ ταῦτα, εἶνε πρόθεσις ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του.

β) Ἡ ἐπιθυμία, λαμβανομένη ὡς ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, δυνατὸν νὰ εἶνε νοητὴ ἢ καὶ μὴ νοητὴ. Αἱ ὄρέξεις ποικίλλουν, αἱ δὲ ικανοποιήσεις αὐτῶν εἶνε σχετικαί. Ὡς ἐκ τούτου αἱ ὄρέξεις δὲν ὑπάρχουν πραγματικῶς. Αἱ ὄρέξεις γεννῶνται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Ὅταν τὸ σῶμα εἶνε κενὸν ἢ ψυχὴ ἔχει τὸ συναίσθημα μιᾶς ἀορίστου ἀλλ' ἐπιμόνου ἀδιαθεσίας· μόλις ὡς τὸ σῶμα πληρωθῇ ἢ ψυχὴ ἐλαφρῶνται καὶ αἰσθάνεται μίαν ἡδονήν. Τὴν ἡδονὴν τὴν αἰσθάνεται μόνον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν προηγηθέντα πόνον. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν αἱ ἡδοναὶ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰς ὄρέξεις πάσχουν ἀπὸ σχετικότητας. Ὅταν δὲν ὑφίσταται ὁ πόνος, ἐξαφανίζεται καὶ ἡ ἀντίθεσις, μετ' αὐτῆς δὲ ἐξαφανίζεται ἐπίσης καὶ ἡ ἡδονή. Ἐπὶ παραδείγματι διψῶ καὶ ἐπιθυμῶ νὰ πίνω κᾶτι. Ἡ εὐχαρίστησις ἐκ τῆς πόσεως χάνεται μόλις ὡς σβυσθῇ ἡ δίψα. Ξανὰ γεννᾶται νέος πόνος, καὶ συγχρόνως μὲ αὐτὸν καὶ νέον αἴσθημα δίψης. Τόσον ἢ ὄρεξις ὅσον καὶ ἡ ικανοποίησις εἶνε καταστάσεις μὴ καθαραί, καὶ ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ, εἶνε μὴ πραγματικά.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὄρεξιν ἔχομεν τὴν ἐπιθυμίαν ἢ ὁποῖα δὲν ἐμφανίζεται ὡς ἡ προσπάθεια πρὸς ἀποφυγὴν πόνου τινός. Εἶνε ἡ ὠρισμένη ἐπιθυμία πρὸς ἀπόκτησιν ὠρισμένου καὶ πραγματικοῦ ἀντικειμένου. Παραδείγματος χάριν ἡ ἐπιθυμία νὰ μανθάνωμεν, ὅταν ἡ ἐπιθυμία αὕτη δὲν εἶνε πείνα καὶ δὲν ἔχει τὴν γενεσιουργὸν αὐτῆς αἰτίαν εἰς τὰς ἀλγηδόνας τῆς πείνης (Φίλ. 52 Α). Ἡ ικανοποίησις μίας τοιαύτης ἐπιθυμίας συνοδεύεται ὑπὸ καθαρᾶς καὶ ἀγνῆς εὐχαρίστησεως. Ὅταν δὲ «ἄνθρωποι πλήρεις γνώσεων, ἀπολέσουν αὐτὰς διότι τὰς ἐλησμόνησαν, ἢ ἀπώλεια αὕτη δὲν συνοδεύεται ὑπὸ πόνου τινός» (αὐτόθι 52 Α). Μία τοιούτου εἴδους ἐπιθυμία εἶνε πραγματικὴ διότι ἀποτελεῖ καθωρισμένην ψυχικὴν κατάστασιν.

Ἐπὶ πλέον μία ἀκατάσχετος ὄρεξις εἶνε μία ψυχικὴ διάθεσις ἢ

ὅποια ἔρχεται καὶ παρέρχεται. Ἐπιθυμῶ νὰ φάγω ἑλῆές, ἐὰν μοῦ κά-
νει εὐχαρίστησιν· σήμερον μοῦ ἀρέσουν καὶ αὖριον δὲν μοῦ ἀρέσουν.
Ὁ ἔρως ὅμως εἶνε ἔμφυτος καὶ σταθερός. Μὲ μίαν λέξιν ἢ ἔλλογος
ἐπιθυμία διαρκεῖ. Τὰ ἀνωτέρω ὅμως λεχθέντα δὲν ἐξαντλοῦν πραγμα-
τικῶς τὴν διαφορὰν· διότι καὶ αἱ ὁρέξεις ἐπίσης εἶνε δυνατὸν νὰ
διαρκοῦν. Παραδείγματός χάριν ὁ τύραννος εὐρίσκεται ἐντελῶς ὑπὸ
τὸ κράτος τοῦ πάθους τοῦ πρὸς τὴν ἐξουσίαν κατὰ τρόπον ποῦ ἀπο-
κλείει ὅλας τὰς ἄλλας ὁρέξεις. Αἱ ἡδοναὶ τὸν ἀφήνουν ἀδιάφορον·
δὲν ἐνεργοῦν ἐπ' αὐτοῦ ὡς πειρασμοί. Ἀπὸ μίας ἀπόψεως τὸ πάθος
τῆς τυραννίας εἶνε διαρκὲς ἀφοῦ εἶνε τυφλὸν ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα
πράγματα. Ἡ διάκρισις δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ διατυπωθῇ παρὰ μόνον
ἀπὸ ὄντολογικῆς ἀπόψεως· τουτέστιν ὅτι αἱ ὁρέξεις ἀνήκουν εἰς τὸ
θνητὸν μέρος τῆς ψυχῆς, εἰς τὴν ψυχὴν ὡς γιγνομένην· ἐνῶ ἢ ἐπιθυ-
μία τοῦ ἀγαθοῦ εἶνε μέρος τῆς ἐκτὸς τοῦ χρόνου ἀπόψεως τῆς ψυχῆς.
Ἡ διάκρισις αὕτη εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν διάκρισιν μεταξὺ ἐμπειρι-
κῆς καὶ ἑλλόγου γνώσεως. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνον διότι ἡ πρώτη εἶνε
ἐπίκτητος ἐνῶ ἡ δευτέρα δὲν εἶνε τοῦτο, ἀλλὰ διότι ἡ ἐμπειρικὴ γνώ-
σις εἶνε ἀποτέλεσμα πείρας, εἶνε συμβεβηκός, κᾶτι ποῦ συνέβη τυ-
χαίως, ἐνῶ ἢ ἔλλογος γνώσις εἶνε κατάστασις ποῦ ὑπάρχει ἐκτὸς χρό-
νου. Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ Ἀγαθόν· ἔμφυτος καὶ ἐκτὸς
χρόνου.

Συνοψίζοντες τὰ ἀνωτέρω λέγομεν ὅτι ἡ ἐπιθυμία τοῦ Ἀγαθοῦ
ἀνήκει εἰς τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς ψυχῆς τὸ ὅποιον εἶνε ἀληθῶς πραγ-
ματικόν, καὶ εἶνε ἐπιθυμία τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ. Ὡς τοιαύτη δὲ
εἶνε μία ἐνέργεια τοῦ λογισμοῦ εἰς τὴν ὅποιαν συνδυάζονται ἢ θεωρη-
τικὴ παρατήρησις, ἢ ἀγάπη καὶ ἢ πράξις.

Τὸ Ἀγαθόν δὲν ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον, κεχωρισμένον κόσμον ἀξιῶν.
Τὸ Ἀγαθόν εἶνε τὸ ἀντικείμενον γενικῶς τῆς ἐπιθυμίας ὅλων τῶν
ὄντων. Οἱ ὁπαδοὶ τῆς θεωρίας τῶν ἀξιῶν ἐδημιούργησαν εἰς τὸν
ἑαυτὸν τους προβλήματα διὰ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης φύ-
σεως ἀπὸ τοῦ Ἀγαθοῦ· Ἐκεῖ εἶνε τὸ Ἀγαθόν καὶ ἐδῶ εἶνε ὁ
ἄνθρωπος, ὅποτε γεννᾶται τὸ ἐρώτημα διατὶ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιζητῇ
τὸ Ἀγαθόν. Διὰ νὰ ἀπαντήσουν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο οἱ φιλόσοφοι
εὐρέθησαν ἠναγκασμένοι νὰ καταφύγουν εἰς ἐξωτερικοὺς παράγοντας,

ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὴν ἡδονὴν τὴν ὁποῖαν συνοδεύει τὸ Ἄγαθόν, ἢ εἰς τὸν ἐξαναγκασμὸν ἀπὸ μέρους μίας ἐξωτερικῆς ἀρχῆς οἷα εἶνε ὁ Θεός. Εἰς κάθε μίαν ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς ἐρμηνείας ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιζητεῖ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε τὸ Ἄγαθόν· εἶνε ἢ ἡδονὴ εἴτε ἢ ἰδική του εἴτε ἢ τοῦ Θεοῦ. Ἀπαξ ἐχωρίσθησαν αὐτὰ τὰ δύο δὲν εἶνε πλέον δυνατὸν νὰ ἐνωθοῦν. Ἐνῶ ὁ Πλάτων λαμβάνει ὡς ἀφετηρίαν μίαν ἐσωτερικὴν συγγενεῖαν μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ Ἄγαθοῦ. Ἡ ψυχὴ, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεώς της, ἀγαπᾷ τὸ Ἄγαθόν. Τὸ δὲ Ἄγαθόν εἶνε αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον ἐπιζητοῦν οἱ ἄνθρωποι.

Τώρα, οἱ ἄνθρωποι ἐπιζητοῦν πάντοτε κάτι τὸ πραγματικὸν καὶ ὄχι καμμίαν προβολὴν τῶν ἰδίων των ἐπιθυμιῶν. Τὸ Ἄγαθόν τὸ ἐπιθυμοῦν ἐπειδὴ εἶνε ἄγαθόν· δὲν εἶνε ἄγαθόν ἐπειδὴ τὸ ἐπιθυμοῦν. Διὰ τοῦτο ὁ Πλάτων ὀρίζει τὸ Ἄγαθόν ὡς ἐκεῖνο ποῦ πρέπει νὰ ἐπιθυμοῦμεν (αἰρετόν, Φιλ. 61 A). Ὑπάρχει ἓνας κόσμος ἀπολύτων ἀξιῶν τὸν ὁποῖον ζητοῦμεν καὶ εὐρίσκομεν καὶ ἀναγνωρίζομεν ὡς τοιοῦτον — ἓνας κόσμος τὸν ὁποῖον δὲν ἐπηρεάζουν ὁ χρόνος καὶ αἱ περιστάσεις καὶ αἱ κοινωνικαὶ συνθῆκαι, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλεται εἰς τὴν ψυχὴν καὶ δὲν ἔχει δημιουργηθῆ ὑπ' αὐτῆς. Ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, ὡς ἀναζητήσεις ἀξιῶν, ἔχει ἀντικειμενικὴν ἀξίαν. Ἐκεῖνο ποῦ ἐπιθυμοῦμεν εἶνε τὸ Ἄγαθόν, καὶ τὸ ἐπιθυμοῦμεν ἐπειδὴ εἶνε ἄγαθόν — ἄγαθόν διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐς αἰεί. Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀναζητεῖ τὸ Ἄγαθόν, ὑπερβαίνει τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἀτομικὴν φύσιν. Οἱ Σοφισταὶ διετείνοντο ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε τὸ μέτρον ὅλων τῶν πραγμάτων — τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ μὴ πραγματικοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ. Ἡ θεωρία τοῦ Πλάτωνος εἶνε ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε τὸ μέτρον οὔτε τῶν ὄντων οὔτε τῆς ἀξίας. Εἰς τὴν δήλωσιν ταύτην εἶνε ἀνάγκη νὰ δώσωμεν τὴν πληρεστάτην καὶ ἐντονωτάτην δυνατὴν σημασίαν. Φυσικὰ τὸ Ἄγαθόν δὲν εἶνε τοιοῦτον ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐμπειρικὸν ἄτομον· ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἀνάγκη νὰ λεχθῆ ἐμφαντικώτατα εἶνε ὅτι τὸ Ἄγαθόν δὲν εἶνε τοιοῦτον ἐν σχέσει πρὸς τὸ νοητὸν ἄτομον. Τὸ Ἄγαθόν εἶνε τοιοῦτον ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεώς του. Κατὰ συνέπειαν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὀρισθῆ ὡς ἱκανοποίησις ἐπιθυμίας τινός. Δὲν εἶνε ἀληθῆς πᾶσα οἰαδήποτε ἱκανοποίησις, ἀλλὰ μόνον ἢ προερχομένη ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Ἄγαθοῦ.

Ἡ συζήτησις εἰς τὸν Εὐθύφωνα θίγει ἀκριβῶς τὸ σημεῖον αὐτό. Ἡ ὁσιότης εἶνε ἀγαπητὴ εἰς τοὺς θεούς. Ἀλλὰ τὸ νὰ εἶνε τι ἀγαπητὸν εἰς τοὺς θεούς καὶ τὸ νὰ εἶνε ὁσιον δὲν εἶνε ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα (10 E). Τὸ νὰ εἶνε ἀγαπητὴ εἰς τοὺς θεούς εἶνε κᾶτι τὸ ὁποῖον συμβαίνει εἰς τὴν ὁσιότητα (11 B), εἶνε ἓνα πρόσθετον γεγονός· ὅταν δὲ τὸ διαπιστώνομεν δὲν εἶνε ταυτόσημον μὲ τὸ νὰ ἀναφέρωμεν τὴν φύσιν τῆς ὁσιότητος (11 B). Κατὰ ταῦτα, ἄνθρωποι καὶ θεοὶ ἀγαποῦν τὸ Ἀγαθόν, διότι εἶνε ἀξιαγάπητον (11 A).

Ἐπαναλαμβάνομεν, τὸ Ἀγαθὸν τὸ ἀνακαλύπτομεν μέσα εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιθυμίας. Ἡ συγγένεια ὅμως δὲν ἀποκλείει καὶ τὴν ἀμοιβαίαν ἀνεξαρτησίαν τῶν συγγενευόντων. Τὸ Ἀγαθὸν εἶνε ἀνεξάρτητον, ἀλλὰ δὲν εἶνε χωριστόν. Ὅπως δὲ ἀκριβῶς τὸ Ἀγαθὸν εἶνε ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸ πνεῦμα, οὕτω καὶ εἶνε ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸ ὄν. Τὸ Ἀγαθὸν δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συμβαίνει ἢ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ὑπάρχει· εἶνε τοῦναντίον τὸ μέτρον καὶ ὑπόδειγμα ἐκείνου τὸ ὁποῖον εἶνε. Ἡ ἀξία εἶνε ἀνεξάρτητος τόσον ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν· δι' ἀναφορᾶς εἰς τὸ Ἀγαθὸν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν τὴν ἐπιθυμίαν καὶ νὰ ἐπικρίνωμεν τὰ γεγονότα. Κατὰ ταῦτα, ὁλόκληρον τὸ πεδῖον, ὄχι μόνον τῶν εἰς τὸν χρόνον ὑποκειμένων ὄντων, ἀλλὰ καὶ τῶν αἰωνίων τοιούτων, εἶνε δυνατόν νὰ μετρηθῇ κατὰ τὴν ἀξίαν του ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γνώμονος τοῦ Ἀγαθοῦ. Ἴδου ἡ ἔννοια ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ Ἀγαθὸν εἶνε διάφορον τοῦ ὄντος. Τὸ Ἀγαθὸν εἶνε γνώμων τοῦ ὄντος.

II. Ἡ δευτέρα βᾶσις τοῦ Ἀγαθοῦ εἶνε ἡ αὐτάρκεια. (Φίλ. 20 C, 33 D, 34 B). Ἡ αὐτάρκεια εἶνε αἰτιώδης κατηγορία. Τὸ νὰ εἶνε τις αὐτάρκης ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ εἶνε κύριος τῆς τύχης του. Ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀγαθὸς δὲν ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῶν περιπετειῶν τῆς ζωῆς, οὔτε ὑπὸ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ θανάτου τῶν πλέον προσφιλῶν εἰς αὐτὸν ὑπάρξεων (Πολιτ. 337 D). Εἶνε ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸ περιβάλλον του, ἐφ' ὅσον δὲ τοῦτο εἶνε δυνατόν εἰς τὸν ἄνθρωπον αἱ πράξεις του καὶ αἱ πεποιθήσεις του κανονίζονται ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον. Ἡ ἀθάνατος ψυχὴ κινεῖ τὰ ἄλλα πράγματα, δὲν κινεῖται ὅμως ὑπ' αὐτῶν. Εἶνε αὐτοκινουμένη. Καὶ ἡ αὐτάρκεια εἶνε καὶ αὕτη μία τυπικὴ ἔννοια. Τὸ νὰ εἶνε τις αὐτάρκης σημαίνει ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην ἄλλου τινός

πράγματος πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἑαυτοῦ του, σημαίνει ὅτι εἶνε ταυτὸς πρὸς τὸν ἑαυτὸν του καὶ συνεπῶς εἶνε καθωρισμένος. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀξία ἔγκειται εἰς τὸ «νά - εἶνε - τις - ἐντὸς - τοῦ - ἑαυτοῦ - του», ἢ εἰς τὴν ταυτότητα. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν κάτι εἶνε ὠρισμένως «τοῦτο» καὶ ἢχι «ἐκεῖνο», εἶνε ἀληθῶς πραγματικόν. Ἡ ἔννοια τῆς αὐταρκείας συγχωνεύεται πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ. Ἐν συνόψει, ἡ ἔννοια τῆς ἀξίας πλησιάζει τὴν ἔννοιαν τῆς οὐσίας, καὶ συγχέεται μὲ αὐτήν· καὶ τὸ κάθε τι, ἐφ' ὅσον πράγματι εἶνε, εἶνε ἀγαθόν. Εἶνε καλὸν τὸ νὰ ὑπάρχη τι.

III. Τρίτον, ἡ τελειότης εὐρίσκεται ἐν τῇ πληρότητι τοῦ εἶναι. Ἡ πληρότης εἶνε καὶ αὐτὴ μία ιδιότης τῆς αὐταρκείας. Ἐνα ἀντικείμενον δυνατόν νὰ εἶνε αὐταρκές, ἐπειδὴ, παρ' ὅλον ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, εἶνε ἐντελῶς ἀνεξάρτητον ἀπὸ αὐτά· ἢ δυνατόν νὰ εἶνε αὐταρκές ἐπειδὴ περιλαμβάνει ὅλα τὰ πράγματα. Ἡ αὐτάρκεια εἶνε καλὴ ὅταν προέρχεται ἀπὸ τοιαύτην περιληπτικότητα τῶν πάντων. Κατὰ ταῦτα, ἡ ἀξία ἔγκειται εἰς τὴν τελειότητα ἢ εἰς τὸ «πᾶν» (Τιμ. 41 C). Μία ὄντοτης ἢ ὁποία περικλείει ἐν ἑαυτῇ τὸ πᾶν δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τίποτε ἄλλο πρὸς ἐξήγησιν ἑαυτῆς καὶ κατὰ συνέπειαν εἶνε αὐτάρκης. Τὸ νὰ εἶνε τι τέλειον σημαίνει ὅτι περιλαμβάνει τὰ πάντα· παραδ. χάριν ἡ σφαῖρα εἶνε τὸ τελειότερον ὅλων τῶν σχημάτων ἐπειδὴ περιλαμβάνει ὅλα τὰ ἄλλα σχήματα. (Τιμ. 33 B.) Ὅμοίως τὸ νὰ εἶνε τι τέλειον σημαίνει νὰ εἶνε σύνθετον — νὰ εἶνε ἐν ἐν πολλοῖς. Πρὸς εὐκολίαν μας θὰ διακρίνωμεν δύο τρόπους νὰ εἶνε τι σύνθετον: ὀριζόντιον καὶ κάθετον. Ἐὰν ἡ διάκρισις αὕτη θὰ εἶνε δυνατόν νὰ σταθῇ κατὰ τελευταῖον λόγον, θὰ τὸ ἐξετάσωμεν βραδύτερον εἰς τὴν μελέτην μας αὐτήν. Θὰ ἀρχίσωμεν μὲ τὸ ὀριζόντιον σύνθετον.

Ἡ πληρότης εἶνε ποικιλία τῶν εἰδῶν. Ὁ κόσμος πραγματοποιεῖ τὴν τελειότητα ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀντιπροσωπεύει ὅλα τὰ εἶδη τοῦ νοητοῦ παραδείγματος: εἰς ἕνα ἕκαστον εἶδος τοῦ νοητοῦ κόσμου ἀντιστοιχεῖ καὶ κάποιον ἀντικείμενον εἰς τὸν πραγματικὸν κόσμον (Τιμ. 30 C, 39 E, 41 B, C). Οὕτω ἡ πραγματικότης παρουσιάζει τὴν μεγίστην ποικιλίαν χαρακτήρων ποὺ εἶνε δυνατόν νὰ φαντασθῇ κανεὶς. Εἰς τὴν δικαίαν πολιτείαν εἰς ἕκαστον ἀνθρώ-

πον εἶνε ἀνατεθειμένη μία εἰδικὴ λειτουργία διάφορος ἀπὸ ἐκείνην οἰουδήποτε ἄλλου, ἐνῶ ἡ ἀδικία ὑπάρχει ὅταν αἱ λειτουργίαι εἶνε ἐπάλληλοι καὶ συνεπῶς ὅλα εἶνε ὅμοια. Ἡ πόλις διαμορφῶται διὰ τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων καὶ τῶν ἀμοιβαίων ἐπ' ἀλλήλων ἐνεργειῶν τῶν διαφόρου φύσεως ἀτόμων· καθ' ὅμοιον τρόπον ἡ γνῶσις προκύπτει ἐκ τοῦ διαλόγου κατὰ τὸν ὁποῖον ἀναπτύσσονται διάφοροι ἀπόψεις.

Ἡ πληρότης, πλὴν τῆς ποικιλίας σημαίνει καὶ ἐναντιότητα. Ἄγαθος εἶνε ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος εἰς τὸ πρόσωπόν του συνενώνει ἀντιθέτους ἰδιότητες: τὴν μετριοπάθειαν καὶ τὴν πραότητα ἐνὸς καλλιεργημένου πνεύματος μὲ τὴν σταθερότητα καὶ τὴν ἐπιθετικότητα τοῦ στρατιώτου· τὴν ἀρετὴν τῆς φρονήσεως μὲ τὴν ἀρετὴν τοῦ θάρρους (Χαρμίδης 159—160). Ὁ θεῖος—δηλαδὴ ὁ τέλειος—σύνδεσμος εἶνε ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος συνενώνει ἀνόμοια καὶ ὀντίθετα τμήματα τῆς ἀρετῆς (Πολ. 310 Α). Οἱ νωθροὶ καὶ συμβιβαστικοὶ ἄνθρωποι ἐπιζητοῦν τὴν συντροφιὰν ἀνθρώπων μὲ ὁμοίαν νοοτροπία διότι εὐρίσκουν ἀνυπόφορους τοὺς μὴ ὁμοίους πρὸς αὐτούς. Ἔργον ὅμως τοῦ μεγάλου καὶ ἱκανοῦ βασιλέως εἶνε νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ χωρισθοῦν τὰ ἀντίθετα: συνυφαίνει τὴν ἀνδρείαν μὲ τὴν σωφροσύνην (Πολ. 310 ἐπ.). Κατὰ ταῦτα ἡ ἀγαθότης ἔγκειται εἰς τὴν ἀντίθεσιν, καὶ ἡ ἀντίθεσις φέρει εἰς τὴν ἰσορροπία. Ἐνα διακριτικὸν σημεῖον τοῦ χαρακτηρος· ἐὰν δὲν συνδυάζεται πρὸς τὸ ἀντίθετόν του κινδυνεύει νὰ ἀναπτυχθῇ ὑπερβολικῶς μέχρι τοῦ σημείου τῆς μανίας (Πολ. 310 D). Τὰ ἀντίθετα μετριάζονται ἀμοιβαίως: ὁ θαρραλέος παρεμποδίζεται ἀπὸ τοῦ νὰ καταστῇ ἄγριος ὅταν τὸν συνοδεύει ὁ σώφρων καὶ νουεχῆς· ὁμοίως καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς μετριάζεται ὑπὸ τοῦ κριτικοῦ πνεύματος. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως τὰ ἀντίθετα παροτρύνονται ἀμοιβαίως· ἡ σύγκρουσις τῶν ἀντιθέσεων ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ζωηροτέραν ἐμφάνισιν ἐνὸς ἐκάστου χαρακτηριστικοῦ. Ἡ εὐφυΐα, χωρὶς ἀνδρείαν κινδυνεύει νὰ ἐκφυλλισθῇ καὶ νὰ μεταβληθῇ εἰς λήθαργον, τὸ θάρρος ἐνεργεῖ ὥστε ὁ νοῦς νὰ εἶνε ἄγρυπνος καὶ ὀξύς. (Πολ. 307 C, 308 Α). Κατὰ ταῦτα, τὰ ἀντίθετα μετριάζουσι ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐνισχύουσι ἀλλήλα.

Ὅλαι ὅμως αἱ ἀντιθέσεις δὲν εἶνε καὶ ἐπιθυμηταί. Ὑπάρχουσι

καὶ μερικαὶ αἱ ὁποῖα εἶνε καταστρεπτικά. Ἡ ὀρθὴ ἀντίθεσις ἔχει τὸν λόγον τῆς εἰς μίαν βᾶσιν ὁμοιότητος καὶ ἐνότητος. Οὕτω αἱ διαφοροὶ ἀρεταὶ εἶνε ὅλαι ὅμοιαι (Πρωτ. 331 B). Ὁ σὺμφρων βασιλεὺς ὑφαίνει τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἀντιθέσεως ἐπὶ τοῦ σχεδίου τῶν κοινῶν πεποιθήσεων καὶ ἀξιολογήσεων (Πολ. 310 E).

Ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὰ πράγματα εἶνε πολυσύνθετα κατὰ ποιόν, εἶνε πολυσύνθετα καὶ κατὰ ποσόν. Εἰς τὸν κόσμον, ὅχι μόνον ἀντιπροσωπεύονται ὅλα τὰ εἶδη τοῦ νοητοῦ ὑποδείγματος, ἀλλὰ καὶ πραγματοποιῶνται ἐν αὐτῷ ὅλαι αἱ δυναμικότητες τοῦ Δεχομένου (Τιμ. 32 C, D): τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι ἡ τελειότης εἶνε τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς πραγματοποιήσεως. Ἡ ὑπαρξίς εἶνε κᾶτι τὸ καλόν· καὶ εἰς τὸν τέλειον κόσμον εὗρισκονται ἐνσωματωμένα ὅλαι αἱ δυνατὰ λεπτομέρεια ὀρισμένου τινὸς τύπου. Ἐνας ἀφρων κυβερνήτης θὰ κατέστρεφε ὅλους τοὺς πονηροὺς καὶ κακοὺς πολίτας· ὁ πλέον νουνεχὴς θὰ ἐπιτρέψει καὶ εἰς τοὺς κακοὺς νὰ ζήσουν, πείθων αὐτοὺς νὰ γίνουν καλοί· ὁ σωφρονέστερος ὅμως καὶ σοφώτερος ὅλων τῶν κυβερνητῶν θὰ συμβιβᾶσει πρὸς ἀλλήλους ὅλους τοὺς πολίτας (Νόμοι 627 E, 628 A). Ὁ καλὸς λοιπὸν βασιλεὺς σώζει ὅλα τὰ ἄτομα. Ἡ φρόνησις καὶ τὸ λογικόν, ὅταν εὗρεθοῦν ἀντιμέτωπα πρὸς παρανόμους ἐπιθυμίας ἐν τῇ «ἑσωτερικῇ πόλει», πρέπει νὰ δοκιμάσουν ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα διὰ νὰ τὰς μεταβάλουν εἰς καλὰς τοιαύτας, δι' ἀπειλῶν καὶ διὰ τῆς πειθοῦς, πρὶν ἀποφασίσουν νὰ τὰς ξεριζώσουν (Πολιτ. 571 B, Τιμ. 71). Ὁ φιλόσοφος ἀσχολεῖται ὅχι μόνον μὲ τὴν οὐσίαν τῶν πάντων, ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλον τὸν χρόνον ἐπίσης (Πολιτ. 486 A), ἀγαπᾷ δὲ καὶ ὅλας τὰς τυχαίας μεταβολὰς, αἱ ὁποῖα συμβαίνουν εἰς τὰ πράγματα (Πολιτ. 474 D ἐπ.). Οὕτω ἡ τελειότης εἰς τὸν κόσμον περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ τὴν μεγίστην δυνατὴν ποικιλίαν εἰδῶν καὶ ἀντίθεσιν, καθὼς καὶ ὅλην τὴν τυχαίαν καὶ παρεμπιπτόντως ἐπισυμβαίνουσαν ποικιλίαν· εἶνε πλοῦτος χαρακτηῆρος καὶ πλοῦτος πραγματικότητος.

* * *

Τὸ σύνθετον περὶ τοῦ ὁποίου ἐπραγματεύθημεν εὗρισκεται οὕτως εἰπεῖν ἐπὶ μιᾶς ὀριζοντίου γραμμῆς· εἶνε μία πολλότης χαρακτηῆρων ἴσης ἀξίας. Τώρα θὰ ἐξετάσωμεν τὸ κάθετον σύνθετον. Ἡ ἀγαθότης

εἶνε πληρότης ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι περιλαμβάνει ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς τελειότητος, τόσον τοὺς κατωτέρους ὅσον καὶ τοὺς ἀνωτέρους. Τὴν τελειότητα εἶνε δυνατόν νὰ ὀρίσωμεν εἴτε διὰ ἐπιλογῆς εἴτε διὰ περιλήψεως. Εἶνε δυνατόν γὰρ τὴν ἐρμηνεύσωμεν ὡς τὸ ἄριστον, ἢ ὡς τὸ ἄριστον ὁμοῦ μετὰ τοῦ χειρίστου. Ὡς τὸ ἀληθῶς πραγματικὸν ἀποκλειστικῶς, ἢ ὡς τὸ πραγματικὸν ὁμοῦ μεθ' ὅλων τῶν βαθμῶν τῆς πραγματικότητος μέχρι καὶ τοῦ ἐλαχίστου. Ὁ Πλάτων ἀμφιταλαντεύεται μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐννοιῶν τῆς τελειότητος· εἶνε δὲ δυνατόν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν χωρὶα πρὸς ὑποστήριξιν ἑκατέρας ἐξ αὐτῶν. Ἐν τῷ συνόλω ὅμως φαίνεται ὅτι ἐπικρατεῖ ἡ δευτέρα, ὅτι δηλονότι ἡ τελειότης εἶνε ἡ πληρότης ὅλων τῶν βαθμῶν τῆς πραγματικότητος. Ἡ θεωρία αὕτη τῆς τελειότητος εἶνε διαλεκτικὴ ἀπὸ ὠρισμένης ἀπόψεως· ἡ τελειότης γεννᾷ τὴν ἀτέλειαν. Τὸ κάθετον σύνθετον δὲν εἶνε δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὡς τροποποίησις τις τῆς αὐταρκείας· εἶνε πρόσθετος βᾶσις. Τὸ Ἀγαθὸν εἶνε α) τὸ ἀληθῶς πραγματικόν, καὶ β) τὸ ὀλιγώτερον ἀληθῶς πραγματικὸν κατὰ κατιοῦσαν τάξιν. Σύμφωνα μετὰ τὴν κοσμολογικὴν περιγραφὴν τοῦ Τιμαίου ὁ Θεὸς ἀφοῦ ἐδημιούργησε τὴν ἀθάνατον ψυχὴν, διέταξε τοὺς κατωτέρους Θεοὺς νὰ προβοῦν εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν θνητῶν ψυχῶν διότι «τούτων μὴ γενομένων οὐρανὸς ἀτελής ἔσται» (Τιμ. 41 C). Συνεπῶς, χωρὶς τὴν ἀτέλειαν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἡ τελειότης. Ἐδῶ λοιπὸν ἔχομεν, καθόσον τοῦλάχιστον γνωρίζει ὁ γράφων, τὴν πρώτην διατύπωσιν τῆς θεωρίας τῆς Μεγάλης Ἀλύσεως τῶν ὄντων, ἡ ὁποία διεδραμάτισε τόσον σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς σκέψεως. Ὁ κόσμος εἶνε μία ἱεραρχικὴ τάξις ἡ ὁποία ἀρχίζει μετὰ τὸ τέλειον καὶ προχωρεῖ πρὸς τὰ κάτω διὰ μέσου ὅλων τῶν βαθμῶν τῆς ἀτελείας, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἥκιστα τελείου· μία ἱεραρχικὴ τάξις ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων γενῶν, μία ἱεραρχικὴ τάξις ἡ ὁποία περιλαμβάνει τόσον τὰ εἶδη ὅσον καὶ τὰ πράγματα· μία ἱεραρχικὴ τάξις πραγμάτων ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων βαθμῶν. Ἡ Μεγάλη Ἀλυσίς συνδέει τὸ αἰώνιον παράδειγμα πρὸς τὸ αἰώνιον Δεχόμενον.¹⁾

1) Ἄς παραβάλωμεν τὰ ἀνωτέρω πρὸς τὸ ἀκόλουθον χωρίον ἀπὸ τῶν Σπίνοζα: «Εἰς ἐκείνους ὅμως οἱ ὁποῖοι ἐρωτοῦν: Διατί ὁ Θεὸς δὲν ἐπλασεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τρόπον τοιοῦτον ὥστε νὰ τοὺς κυβερνᾷ μόνη

Ἄπο τὴν ἀρχὴν τῆς πληρότητος φθάνομεν εἰς τὸν νόμον τοῦ συνεχοῦς. Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦτον, εἰς πᾶσαν κλίμακα ὑπάρχουν ἐνδιάμεσοι βαθμίδες μεταξὺ τῆς ἀνωτάτης καὶ τῆς κατωτάτης βαθμίδος καὶ πάλιν ἄλλαι μεταξὺ τῶν ἐνδιαμέσων τούτων βαθμίδων. Τὸ συνεχὲς σημαίνει ὅτι ὅλα τὰ σημεῖα ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν ὄντων εἶνε πεπληρωμένα. Ὅπως ἐκφράζεται ὁ Πλάτων εἰς τὸν Φίληβον: μία λογικὴ ἐκθεσις δὲν πρέπει νὰ πηδᾷ εὐθύς (17 A) ἀπὸ τῶν πολλῶν εἰς τὸ ἓν, ἢ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὰ πολλά, ἀλλὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ προχωρῇ βῆμα πρὸς βῆμα διερχομένη δι' ὅλων τῶν ἐνδιαμέσων σταδίων (16 C ἐπ.). Κατὰ ταῦτα ἀπὸ τῶν πολλῶν καθ' ἕκαστον θὰ ἀνέλθωμεν εἰς ἓν εἶδος, κατόπιν εἰς ἓν γένος, ἀπὸ ἐκεῖ εἰς ἓνα ἀνώτερον γένος, ἕως ὅτου φθίσωμεν εἰς τὰ ἀνώτατα γένη. Οἷαδήποτε δὲ συνεχῆς σειρά ὄντων δὲν εἶνε μόνον ὄντιολογικὴ ἀλλὰ ἕξ ἴσου καὶ αἰτιώδης: τὸ τελειότερον, δηλονότι, εἶνε αἰτία τοῦ ὀλιγώτερον τελείου εἴτε ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι φέρει αὐτὸ εἰς φῶς, εἴτε ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι κανονίζει τὴν κίνησίν του. Οὕτω ὁ Δημιουργὸς δημιουργεῖ τὰς ὀλιγώτερον τελείας ψυχὰς τῶν θεῶν· οὗτοι κατόπιν δημιουργοῦν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ δὲ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου διευθύνει τὸ σῶμα. Ἐπίσης, τὸ ἀνώτερον εἶνε ἡ αἰτία τῆς ἀξίας τοῦ κατωτέρου. Ὁ νόμος τοῦ συνεχοῦς εἶνε ἡ πηγὴ εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλονται τὰ ἄπειρα εἶδη τῶν κλιμάκων εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος—ἡ κλίμαξ τῆς γνώσεως καὶ τοῦ ἔρωτος, ἢ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς καὶ τῶν διαβαθμίσεων τῶν ψυχῶν (φιλόσοφοι, φύλακες, τεχνῖται) ἢ τῶν Θεῶν καὶ ἢ τῶν εἰδῶν καὶ γενῶν. Μὲ μίαν λέξιν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς τελειότητος φθάνομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πληρότητος· ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς πληρότητος ἐξάγομεν τὴν ἀρχὴν τοῦ συνεχοῦς, ἢ δὲ ἀρχὴ τοῦ συνεχοῦς προσδίδει τὸν χαρακτήρα τῆς τάξεως τὸν ἀπαραίτητον τόσον εἰς τὸν κόσμον ὅσον καὶ εἰς τὴν γνῶσιν. Ταιαύτη εἶνε ἐννοια ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ Ἄγαθὸν εἶνε ἡ πηγὴ τῶν ὄντων καὶ τῆς ἀληθείας.

ἢ λογική; θὰ ἀπαντήσω μόνον τὰ ἐξῆς: διότι δὲν εἶχεν ἔλλειψιν ὑλικοῦ διὰ νὰ δημιουργήσῃ ὅλα τὰ πράγματα ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης τάξεως μέχρι τῆς κατωτάτης· ἢ διὰ νὰ ἐκφρασθῶ ἀκριβέστερον, διότι οἱ νόμοι τῆς φύσεως τοῦ ἦταν τόσον εὐρεῖς ὥστε νὰ ἐξαρκέσουν διὰ τὴν δημιουργίαν ὅλων τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα δύναται νὰ συλλάβῃ ὁ ἄπειρος νοῦς». (Ἠθική Βιβλ. Ι. Παράρτημα).

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα μερικὰ παραδείγματα, τὰ ὅποια θὰ καταστήσουν σαφεστέραν τὴν θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος περὶ τῆς τελειότητος ὡς ἱεραρχικῆς τάξεως διαφόρων τελειότητων. Ἡ ἰδεώδης πολιτεία ἀποτελεῖται ὄχι μόνον ἀπὸ φιλοσόφους, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἀπὸ φύλακας καὶ τεχνίτας. Ἡ ἐνάρετος ζωὴ εἶνε ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ἐξασκεῖ τὰς λογικὰς αὐτοῦ λειτουργίας καθὼς καὶ τὰς ὁρέξεις του ἐφ' ὅσον αὐταὶ εἶνε ὑγιεῖς (Πολιτ. 587 Α, 589 Α). Ἡ ἐνάρετος ζωὴ περιλαμβάνει ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς τελειότητος τόσον τῆς γνώσεως ὅσον καὶ τῆς ὁρέξεως. α) Ἡ γνῶσις τοῦ ἀνθρώπου θὰ πρέπει νὰ εἶνε καὶ καθαρὰ καὶ μὴ καθαρὰ· δηλαδὴ τόσον θεωρητικὴ ὅσον καὶ ἐφηρμοσμένη. Ἡ καθαρὰ γνῶσις συνίσταται εἰς τὴν κατανόησιν τῶν οὐσιῶν (εἰδῶν), ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ ἐγώ (Φιλ. 19 C). Τοιαύτη τις κατανόησις εἶνε λογικὴ διότι «νοεῖται μετὰ λόγου» (Φιλ. 62 Α). Καίτοι ὁμως ὁ φιλόσοφος γινώσκει μετὰ λόγου, δὲν ὑστερεῖ ὁμως καὶ ὡς πρὸς τὴν πείραν (Πολιτ. 484 D). Εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀγαθῶν ὁ Πλάτων προσθέτει εἰς τὴν καθαρὰν γνῶσιν καὶ γνῶσιν ἢ ὁποία εἶνε ἐστερημένη καθαρότητος· καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ ἀληθῆς δόξα, ἡ εἰκασία, ἡ μουσικὴ (τουτ. ἢ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντίληψις περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ παραδείγματος, Φιλ. 62 Α, 63 Α, 66 Β). Ὁ φιλόσοφος—ὅπως ἐνθυμούμεθα ἀπὸ τὸν μῦθον—εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ σπήλαιον καὶ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τοὺς κόπους καὶ εἰς τὰς τιμὰς του. Εἶνε μέρος ἑνὸς συνόλου καὶ πρέπει νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ σύνολον. Εἶνε ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν θέαν ποὺ ἔλαβε τῶν εἰδῶν διὰ νὰ κατανοήσῃ καλλίτερον τὰς σκιὰς. Ἡ γνῶσις τούτου εἶνε ἀνωτέρα τόσον ἐκείνων οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ σπήλαιον ὅσον καὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν εἰσῆλθον εἰς αὐτό. Εἶνε ἐρμηνευμένη γνῶσις, τουτέστι γνῶσις τῶν γενικῶν ἐννοιῶν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ των ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον, καὶ ἀντιστρόφως εἶνε γνῶσις τῶν καθ' ἕκαστον ἐκφραζομένη διὰ γενικῶν ἐννοιῶν. Μὲ μίαν λέξιν τὸ ἰδεῶδες διὰ τὴν γνῶσιν εἶνε νὰ περιλαμβάνωνται αἱ ἀνώτεραι τάξεις μαζὶ μὲ τὰς κατωτέρας καὶ νὰ ἐπέρχεται ὁλοκλήρωσις τῶν δύο. Ὁ φιλόσοφος βλέπει ὁλόκληρον τὸν χρόνον καὶ πᾶσαν οὐσίαν (Πολιτ. 486 Α) καὶ μάλιστα τὸ μὲν διὰ μέσου τοῦ δέ.

Πρὸς τούτοις, ἡ ἀληθῆς ζωὴ περιλαμβάνει καὶ ἡδονήν· ὄχι δὲ μόνον τοὺς ἀνωτέρους βαθμοὺς τῆς ἡδονῆς ἀλλ' ἐπίσης καὶ τοὺς κατωτέρους βαθμούς. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ καταλόγου εὐρίσκονται αἱ ἀληθεῖς ἢ καθαρὰ ἡδοναὶ (Φιλ. 63 E)—δηλαδὴ αἱ ἡδοναὶ αἱ ὁποῖαι δὲν εἶνε ἀναμεμιγμένα μετ' ἄλλων· αἱ ἡδοναὶ αὗται εἶνε αἱ τῆς ὑγείας, τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς γνώσεως ὡς καὶ αἱ ἱκανοποιήσεις καὶ ἀπολαύσεις αἱ προερχόμεναι ἐκ τῆς καλαισθητικῆς πείρας (Φιλ. 51 D, 66 B). Κατὰ δεύτερον λόγον ἔρχονται ἐν τῷ καταλόγῳ αἱ ἀναγκαῖαι ἡδοναί, αἱ ὁποῖαι ἐξυπηρετοῦν τὴν ἀρετὴν (Φιλ. 62 A, 63 E)—τοιαῦται εἶνε ἡ ἱκανοποίησις τῶν σωματικῶν δυνάμεων αἱ ὁποῖαι συνοδεύουν τὴν ἐξάσκησιν τοῦ λογικοῦ. Εἰς τὴν τρίτην καὶ τελευταίαν σειρὰν καταλέγονται αἱ ἡδοναὶ αἱ ὁποῖαι εἶνε ἀχρηστοί, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ εἶνε ἀβλαβεῖς (Φιλ. 63 A).

Καὶ οὕτω ἡ τελειότης εἶνε κάθ' ἑαυτὴν πληρότης ὡς ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐνάρετος ζωὴ περιλαμβάνει τόσον τὴν γνῶσιν ὅσον καὶ τὴν ἡδονήν· ἐπίσης καὶ ὡς ἐκ τοῦ ὅτι τόσον ἐντὸς τῆς γνώσεως ὅσον καὶ ἐντὸς τῆς ἡδονῆς περιλαμβάνει ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους βαθμούς. Τὸ ἀγαθόν, ἐρμηνευόμενον ὡς κάθ' ἑαυτὴν πληρότης, παρέχει τὸν λόγον τῆς δημιουργίας τοῦ πραγματικοῦ μας κόσμου. Ἐρωτήσῃ τις: διατι ὁ Δημιουργὸς νὰ μὴ ἀρκεσθῇ εἰς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν ὁ ὁποῖος εἶνε ὁ κόσμος τοῦ ἀληθοῦς πραγματικοῦ; Ἀπαντῶμεν: διότι αἱ ἰδέαι χωρὶς τὰς ἐνσωματώσεις των ἀντιπροσωπεύουν κατωτέραν τελειότητα παρὰ μὲ αὐτάς. Τὸ πλάσμα εἶνε κατώτερον ἀπὸ τὸν πλάστην του. Ὁ πλάστης ὅμως εἶνε τελειότερος μαζὶ μὲ τὸ πλάσμα του παρὰ χωρὶς αὐτό. Ὁ κόσμος ἐπλάσθη ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ πληρώσῃ τὸ διάστημα μεταξὺ τοῦ νοητοῦ παραδείγματος καὶ τοῦ Δεχομένου. Εἰς ἐπίρρωσιν τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὰς τελευταίας παραγράφους τοῦ Φιλήβου (66A, 67A) εἰς τὰς ὁποίας διατυποῦται ἡ τελειωτικὴ ἱεραρχικὴ τάξις τῶν ἀγαθῶν. Ἐπὶ κεφαλῆς εἶνε τὸ Μέτρον, τὸ ἀληθῶς πραγματικόν· εἰς τοῦτο προστίθεται τὸ «σύμμετρον», κατόπιν δὲ ὁ νοῦς, ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ἡδονή. Καὶ εἰς τὴν Πολιτείαν (357 A) τὸ ἀνώτατον ἀγαθὸν ὀρίζεται ὡς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶνε ἀγαθὸν τόσον καθ' ἑαυτὸ ὅσον καὶ εἰς τὰς συνεπείας του. Ἐκ τούτου

ἔπεται ὅτι τὸ Ἄγαθόν, ὡς κάθετος πληρότης, εἶνε ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεως τοῦ κόσμου τῶν καθ' ἕκαστον πραγμάτων.)

Συνοψίζοντες λοιπὸν τὰ ἀνωτέρω λέγομεν ὅτι ἡ πληρότης εἶνε τὸσον ὀριζοντία ὅσον καὶ κάθετος· ἡ τελειότης ἀπαιτεῖ ὥστε ὅλα τὰ σημεῖα ἐπὶ τῆς ὀριζοντίας γραμμῆς καθὼς καὶ ὅλα τὰ σημεῖα ἐπὶ τῆς καθέτου τοιαύτης—καὶ συνεπῶς ὅλα τὰ σημεῖα ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ὄντος—να εἶνε συμπληρωμένα. Τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι ὁ κόσμος τοῦ ὄντος εἶνε κίη τὸ πλήρες, χωρὶς κενά. Ὑπάρχει ὁμως ἕνας περιορισμός: ὅτι πᾶν τὸ ὡς ἐκ τῆς φύσεως του καταστρεπτικὸν ἀποκλείεται. Ἐπὶ παραδείγματι, κατὰ τὴν συζήτησιν περὶ τοῦ ποῖαι ἡδοναὶ θὰ εἶνε ἐπιτετραμμένα, ὁ Πλάτων ἐπιμένει εἰς τὸ νὰ ἀποκλεισθῶν αἱ ἡδοναὶ αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν παραφρονίαν. Αἱ ὑπερβολικαὶ καὶ σφοδραὶ ἡδοναὶ εἶνε «ἐμποδίσματα» (Φιλ. 63 D): παρεμποδίζουν τὴν γένεσιν ἄλλων στοιχείων, ἢ καταστρέφουν ἐκεῖνα ποὺ ἔγιναν ἤδη. Πρέπει νὰ ἀποκλείσωμεν ἀπὸ τὴν εἰάρετον ζωὴν πᾶν ὅ,τι ἐμποδίζει τὴν πραγμάτωσιν ἢ καταστρέφει αὐτήν. Ἀπὸ τὴν πληρότητα τοῦ ὄντος μόνον ἐκεῖνο ποὺ ἀποκλείει ἀποκλείεται· ὅλα μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ τὰ ἀνεχθῶμεν ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἀνέχεται τίποτε.)

1) Κατὰ ταῦτα ἡ ἀποψις τῆς κατὰ ποσὸν συνθέσεως τὴν ὁποῖαν ἐξητάσαμεν ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐννοίαν τῆς ὀριζοντίας πληρότητος εἶνε δυνατόν ἐξ ἴσου καλῶς νὰ περιληφθῇ καὶ ὑπὸ τὴν κάθετον πληρότητα.— Ὑπάρχει ὁμως καὶ ἄλλη ἐρμηνευτικὴ θεωρία τῶν περὶ δημιουργίας ἀπόψεων τοῦ Πλάτωνος. Ὁ θεὸς εἶνε ἄνευ φθόνου καὶ ἐπιθυμεῖ τὰ πάντα νὰ εἶνε καλὰ κατὰ τὸ δυνατόν. (Τιμ. 30 A). Κατὰ συνέπειαν κανονίζει τὰς δυναμικότητας καὶ τὰς κινήσεις ἐν τῷ Δεχομένῳ συμφώνως πρὸς τὸ ἰδεῶδες παράδειγμα. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην τὸ ἐλατήριον καὶ ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας εἶνε τὸ νὰ πραγματοποιηθῇ μᾶλλον ἕνας μεγαλύτερος βαθμὸς τελειότητος παρὰ ἕνας μικρότερος, ἀφοῦ τὸ Δεχόμενον ὡς τοιοῦτον εἶνε ὀλιγώτερον πραγματικὸν ἀπὸ τὸν δεδομένον κόσμον.

2) Ἀμφισβητούμενον εἶνε τὸ σημεῖον εἰάν ἡ ὀριζόντιος σύνθεσις εἶνε δυνατόν νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν κάθετον τοιαύτην. Μερικαὶ ἐκ τῶν Νεο-Πλατωνικῶν σχολῶν ἠκολούθησαν τὴν ἀποψιν κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ σύνθετον θὰ ἔπρεπε νὰ περιορισθῇ εἰς τὸν κάθετον τρόπον, ὁ γράφων ὁμως δὲν πιστεύει νὰ ἦτο τοιαύτη ἡ πρόθεσις τοῦ Πλάτωνος. Ἡ ποικιλία τῶν λειτουργιῶν εἰς τὴν πολιτείαν φαίνεται νὰ εἶνε ἡ ποικιλία διαφόρων πρὸς ἀλληλα συνηρμοσμένων μερῶν· ὁ ὑποδηματοποιός, ὁ ξυλουργός, ὁ κτίστης εἶνε ὅλοι ἐργάται διαφόρων εἰδῶν χωρὶς ὁ ἕνας νὰ εἶνε κατώτερος ἢ ἀνώτερος τοῦ ἄλλου. Ἴσως ὁμως νὰ μὴ εἶνε τοῦτο σπουδαῖον ἐπιχείρημα. Εἰς τὸν Πλά-

Ἐνδεχόμενον ὅμως νὰ προβληθῆ ἡ ἀντίρρησης ὅτι ἡ προσπάθεια δὲν ἔχει καμμίαν θέσιν εἰς μίαν θεωρίαν συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ ἀτέλεια εἶνε καὶ αὐτὴ κατὰ τὸ ἀγαθόν. Τὸ νὰ ἀγωνίζεται κανεὶς σημαίνει νὰ καταβάλλῃ προσπάθειαν διὰ νὰ θέσῃ ἔκποδὸν τὴν ἀτέλειαν καὶ τοῦτο, κατὰ τὰς ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνος, θὰ ἦτο ἰσοδύναμον πρὸς ἐλάττωσιν τῆς τελειότητος. Τὸ νὰ θέλῃ κανεὶς νὰ καλλιερεύσῃ τὰ πράγματα θὰ ἰσοδυναμῇ πρὸς τὸ νὰ τὰ χειροτερεύσῃ ἢ ἀπάντησίς μας θὰ ἐξαρτηθῆ ἐκ τῆς ἐρμηνείας πού θὰ δώσωμεν εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι. Ἐὰν τὸ νὰ ἀγωνίζεται κανεὶς σημαίνει νὰ προσπαθῆ νὰ ἀλλάξῃ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ κατάστασιν, τότε μίαν τοιαύτην προσπάθειαν τὴν ἀποκλείει ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος, διότι οἰαδήποτε κατάστασις, ἀδιαφόρως τῆς ἀτελείας της, εἶνε καλή. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ καιαλάβω τὴν θέσιν μου εἴτε ὡς βασιλεὺς εἴτε ὡς ὑποδηματοποιός. Ὁ τεχνίτης πρέπει νὰ παραμείνῃ τεχνίτης· δὲν ὑπάρχει τόπος διὰ πρόοδον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀνόδου ἀπὸ μιᾶς ὀρισμένης λειτουργίας εἰς μίαν ὑψηλότερον εὐρισκομένην τοιαύτην. Ἐὰν ὅμως τὸ ἀγωνίζεσθαι ληφθῆ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι καταβάλλει κανεὶς προσπάθειαν διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ καταλληλότερον καὶ συμφωνότερον τὴν λειτουργίαν του,

τὸνα εὐρίσκομεν τὴν θεωρίαν τῆς διαιρέσεως εἰς κλάσεις. Μερικὰς ἐκ τῶν κλάσεων τὰς περιλαμβάνει ἓνα δεδομένον γένος, καὶ ἄλλας πάλιν δὲν τὰς περιλαμβάνει. Κατὰ ταῦτα ἔχομεν διαφορὸς τρόπους κατὰ τοὺς ὁποίους περιλαμβάνονται αἱ κλάσεις: α β ὑπὸ τὴν γ, γ καὶ δ ὑπὸ τὴν χ καὶ καθ' ἑξῆς. Ἐκαστος ὅμως ἐκ τῶν τρόπων τούτων εἶνε καὶ ἓνα παράδειγμα καθέτου συνθέσεως. Ὑπάρχουν συνεπῶς πολλὰ κάθετα συστήματα κλάσεων, ἡ δὲ σχέσις τῶν συστημάτων τούτων ἀναμεταξύ των εἶνε ὀριζόντιος—εἶνε δηλαδὴ ἡ ἀμοιβαία σχέσις μελῶν ἐντὸς ἐνὸς περιληπτικότερου συνόλου. Τὸ νὰ ἰσχυρισθῶμεν λοιπὸν ὅτι μόνον τὸ κάθετον ὑπάρχει θὰ ἰσοδυναμῇ μὲ τὸ νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἕκαστον σύνολον ἔχει μόνον ἓν μέλος. Πρὸς τούτοις εὐρίσκομεν εἰς τὸν Πλάτωνα τὰς διαφορὸς ἱεραρχικάς τάξεις, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν τοῦ ἔρωτος, τῆς γνώσεως, τοῦ ὄντος, αἱ ὁποῖαι ὅλαι συμπίπτουν εἰς τὸ Ἄγαθόν. Καὶ αὐταὶ ἐπίσης εἶνε κάθετα συστήματα ὀριζόμενα ὅμως ὑπὸ ἐννοιῶν εὐρυτέρας γενικότητος ἀπὸ ἐκείνας τὰς ὁποίας ἐμνημονεύσαμεν ἤδη. Αἱ πολλαπλαῖ αὗται ἱεραρχικαὶ τάξεις εἶνε ὅλαι ἰσῆς ἀξίας. Τὸ νὰ ἀρνηθῆ κανεὶς τὴν ὀριζόντιον σύνθεσιν θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν εἴτε νὰ κατατάξῃ τὰς ἱεραρχικάς ταύτας τάξεις τὴν μίαν ὑπὸ τὴν ἄλλην εἰς μίαν περιληπτικότεραν ἱεραρχικὴν τάξιν, ἢ νὰ ἀρνηθῆ ὅτι αἱ καθορίζουσαι αὐτάς ἐννοιαὶ εἶνε διακεκριμέναι καμμία δὲ ἐκ τῶν δύο τούτων λύσεων δὲν φαίνεται νὰ εἶνε ὀρθή.

τότε βεβαίως ὑπάρχει θέσις δι' αὐτὸ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος. Τὰ ὑπάρχοντα ἀντικείμενα μετέχουν ἀναποφεύκτως τοῦ μὴ-ὄντος· ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ δὲν ἐπιτυγχάνουν νὰ ἐκφράσουν τὴν φύσιν των, δὲν κατορθώνουν νὰ εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶνε. Ἡ τοιαύτη ἀποτυχία καὶ τὸ τοιοῦτον μὴ-εἶναι δὲν μετέχουν τῆς τελειότητος· ὁπότε ἡ προσπάθεια δικαιολογεῖται ὡς μετάβασις ἐκ τοῦ μὴ-ὄντος εἰς τὸ εἶναι—ὡς ἡ προσπάθεια τῆς ψυχῆς νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἀπόστασιν ἢ ὁποῖα ὑφίσταται μεταξύ ἐκείνου τὸ ὁποῖον εἶνε πραγματικῶς καὶ ἐκείνου τὸ ὁποῖον εἶνε κατὰ τὴν ἰδέαν. Ἐνας κακὸς ξυλουργὸς δὲν εἶνε κἂν πραγματικὸς ξύλουργός· ἀνάγκη νὰ προσπαθῆσῃ νὰ γίνῃ καλὸς τοιοῦτος. Καὶ ἀντιστοιχῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὑπάρχουν δύο εἶδη ἀτελείας, πρῶτον : ἡ ἀτέλεια ἢ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύει ἓνα ὠρισμένον βαθμὸν τοῦ εἶναι καὶ εἶνε κατὰ συνέπειαν μέρος τῆς πραγματικότητος, καὶ δεύτερον ἡ ἀτέλεια ὡς μὴ-εἶναι. Παραδείγματος χάριν, εἰς τὴν γνῶσιν ὁ συμπερασμὸς καὶ ἡ δόξα, ἢ οἱ τύποι τοῦ δημοκρατικοῦ καὶ τοῦ τυραννικοῦ ἀνθρώπου ἀντιπροσωπεύουν ἀτελείας τοῦ δευτέρου εἴδους. Δὲν ἀποτελοῦν μέρος τῆς ἐναρέτου ζωῆς. Ἐνῶ τοῦναντίον ἡ τάξις τῶν τεχνιτῶν ἐκφράζει μίαν ὠρισμένην λειτουργίαν, ἓνα ὠρισμένον τύπον ζωῆς, καὶ κατὰ συνέπειαν ἓνα ὠρισμένον βαθμὸν πραγματικότητος· ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀτέλειαν τοῦ πρώτου εἴδους.

* * *

Τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ Ἀγαθοῦ ἐκδηλοῦνται τόσον εἰς τὰ μέρη ὅσον καὶ εἰς τὸ ὅλον. Ἐκαστον μέλος τοῦ ὅλου εἶνε ἓνας μικρόκοσμος ὁ ὁποῖος ἀντικατοπτρίζει ἐν ἑαυτῷ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ μακροκόσμου. Συνεπῶς ἕκαστον τμήμα τῆς πληρότητος εἶνε καὶ τὰ δύο : αὐτάρκες καὶ πλήρες, κατὰ τὸ δυνατόν. Τὰ μέλη εἶνε καθωρισμένα, κεχωρισμένα καὶ αὐτόνομα. Ἐνα ἕκαστον ἄτομον ἔχει ἰδίαν ἀτομικότητα· εἶνε διακεκριμένον ἀπὸ τὰ ἄλλα ἄτομα : κέκτηται ἰδίαν εἰς αὐτὸ φύσιν τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ διαφυλάττῃ καὶ νὰ πραγματοποιῆ. Ἐπὶ πλέον τὸ ἄτομον κέκτηται καὶ μίαν ἐσωτερικὴν πληρότητα· διότι τὸ ἄτομον εἶνε μία ὀλοκλήρωσις τῶν τριῶν μερῶν τῆς ψυχῆς. Τὰ τρία ὅμως αὐτὰ μέρη ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς τρεῖς μετα-

φυσικούς παράγοντας : ὁ νοῦς πρὸς τὸ Πέρασ, ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὸ Ἄπειρον, καὶ τὸ θυμικὸν μέρος πρὸς τὴν κλάσιν τοῦ Μικτοῦ. Οὕτω λοιπὸν τὸ ἄτομον ἐπαναλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ τὸν σύνθετον χαρακτήρα τῆς μεταφυσικῆς καταστάσεως.

Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι οὔτε ἡ αὐτάρκεια οὔτε ἡ ἐντέλεια τοῦ ἀτόμου εἶνε τόσοσ τελεία ὅσον εἶνε ἡ τῆς πολιτείας. Τὸ ἄτομον εἶνε αὐταρκες ὑπὸ περιορισμούς : εἶνε τουτέστιν αὐταρκες ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιτρέπει ἡ κατάστασις του ὡς μέλους τῆς πολιτείας. Ἄλλ' οὔτε καὶ ἡ πολιτεία εἶνε τόσοσ αὐτάρκης καὶ τελεία ὅσον εἶνε ὁ κόσμος· καὶ αὐτός, τέλος, ὁ κόσμος ὑστερεῖ ἀπὸ τῶν ἀπόψεων τούτων ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν. Ὑπάρχουν βαθμοὶ τῆς αὐταρκειας καὶ τῆς τελειότητος, τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ ὕλου εἶνε ἐξησφαλισμένα ὅταν ἐπαναλαμβάνονται εἰς τὰ μέρη.

Κατὰ ταῦτα, ἕκαστον ἄτομον ἐκδηλώνει τὸ ἀγαθὸν κατὰ δύο τρόπους. Κατὰ πρῶτον λόγον εἶνε παράγων εἰς τὴν ἀπὸ μέρους τῆς πολιτείας ἐκπλήρωσιν τῆς ἰδίας ἑαυτῆς τελειότητος. Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, ἕκαστον ἄτομον ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον κεχωρισμένον κόσμον, μίαν «ἐσωτερικὴν πόλιν», καὶ συνεπῶς πραγματοποιεῖ μίαν ἰδίαν εἰς αὐτὸν τελειότητα, ἡ ὁποία μετρεῖται διὰ τοῦ βαθμοῦ τῆς αὐταρκειας καὶ τῆς ἐντελειας του. Νομίζομεν μάλιστα ὅτι θὰ μᾶς ἐπετρέπετο νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς ἐσωτερικῆς τελειότητος τοῦ ἀτόμου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν τοιαύτην.

Καθ' ὅμοιον τρόπον ἡ πληρότης (plenum) τῶν γενικῶν ἐννοιῶν κατατέμνεται εἰς ὑποδεεστέρας πληρότητας (plena). Τὸ σύνολον τῶν ἰδεῶν δὲν ὑπάρχει ὅπωσδήποτε, ἀλλ' ὑποδιαίρεται εἰς ὑποδεεστέρας περιοχάς, ἕκαστη τῶν ὁποίων ἔχει ἐπὶ κεφαλῆς της ἓνα διάφορον γένος. Ὁ Σοφιστής (251 ἐπ.) μᾶς λέγει ὅτι μία δεδομένη ἰδέα δέχεται τὴν ἀνάμιξιν πρὸς τινὰς ἰδέας καὶ δὲν δέχεται αὐτὴν πρὸς ἄλλας. Ὑπάρχουν συνεπῶς αὐτόνομοι συνδυασμοὶ εἰδῶν—αὐτόνομοι ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι τὰ εἶδη ἑνὸς συνδυασμοῦ δὲν περιλαμβάνονται ὑπὸ τὸ καθορίζον γένος ἄλλου τοιούτου. Οὕτω ἡ γνῶσις ἀποτελεῖται ἐκ διαφόρων διακεκριμένων ἐπιστημῶν (Σοφιστής 257 D), ἕκαστη τῶν ὁποίων ἔχει τὰς προϋποθέσεις καὶ τὸ γένος της. Τὰ διακεκριμένα αὐτὰ πεδία εἰς τὸν κόσμον τῶν εἰδῶν καὶ εἰς τὴν γνῶσιν συγνεοῦνται

εἰς μίαν ὁμάδα διὰ τῆς κοινῆς αὐτῆς μεθέξεως εἰς τὸ Γένος τοῦ Ἀγαθοῦ. Μὲ μίαν λέξιν συμπίπτουν ἐπὶ ταῦτι ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς διαφορᾶς των, διότι ὅλα ἐκδηλώνουν τὴν τελειότητα ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς αὐταρκείας. Ἡ διαίρεσις τοῦ τελευταίου καὶ ἄνωτάτου Ἐνὸς εἰς αὐτόνομα μέρη ἐξασφαλίζεται ὑπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς τὸ εἶναι εὐρίσκεται διάχυτον τὸ μὴ εἶναι. Εἶναι σημαίνει νὰ εἶνε τι κατατετμημένον εἰς μέρη, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἀποκλείει τὸ ἄλλο καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶνε ἀνεξάρτητον αὐτοῦ.

Ἀλλὰ ἕνας ἕκαστος συνδυασμὸς γενῶν καὶ μία ἕκαστη ἐπιστήμη ἀποτελοῦν κάτι τι τὸ πλήρες· ἀποτελεῖται ἀπὸ ὅλα τὰ δυνατὰ εἶδη τὰ περιλαμβανόμενα ὑπὸ ἕνα δεδομένον γένος, καθὼς καὶ ἀπὸ ὅλας τὰς δυνατὰς ὑποδιαίρεσις τὰς τελούσας ὑπὸ ἕνα ὠρισμένον εἶδος, μέχρις ὅτου φθάσωμεν εἰς τὰ καθ' ἕκαστον ἄτομα (Σοφιστῆς 229 D). Οὕτω ἕκαστη περιοχὴ ἐξαντλεῖ ὅλους τοὺς δυνατοὺς καθορισμοὺς τῆς βασικῆς αὐτῆς ἐννοίας. Εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν ὁ Σπινόζα ὑπεστήριξε, μὲ ἄλλας ἐκφράσεις, κάτι τὸ ὁποῖον ἴσως νὰ εἶνε παρόμοιον, ὅταν ἔλεγεν ὅτι κάθε κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς τοῦ Θεοῦ εἶνε ἄπειρος. Ὁ Πλάτων περιγράφει τὸ νοητὸν ὑπόδειγμα ὡς ζῶον ζῶν. Εἰς ἕνα ὄργανισμόν, τὰ μέρη εἶνε καὶ αὐτὰ ὄργανισμοί· οὕτω καὶ ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν εἶνε διηρημένος εἰς μέρη, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶνε μία σύνθετος ἱεραρχικὴ τάξις ἰδεῶν. Ἐκαστὴ ἱεραρχικὴ τάξις εἶνε πλήρης ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ γένους τῆς καὶ κατὰ συνέπειαν εἶνε αὐτάρκης· ἐπίσης ἕκαστη ἱεραρχικὴ τάξις ἀποτελεῖ τὴν περιοχὴν μιᾶς διακεκριμένης ἐπιστήμης· ὁ δὲ Πλάτων λέγει ὅτι ὁ κόσμος εἶνε ἕνα σύνολον συνόλων (Τιμ. 34 B) καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ Ἀγαθὸν εἶνε πληρότης πληροτήτων.

Ἡ τελειότης τοῦ ὅλου προέρχεται ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς τελειότητος τῶν μερῶν· τὸ ὅλον εἶνε τὸ πεδῖον εἰς τὸ ὁποῖον τὰ διάφορα καθ' ἕκαστον ἄτομα ἐξωτερικεύουν τὰς φύσεις των καὶ ἔρχονται εἰς ἀμοιβαίας πρὸς ἄλληλα σχέσεις. Μία ἐκ τῆς μουσικῆς εἰλημμένη ἀναλογία θὰ συντελέσει εἰς τὸ νὰ καταστῇ πλέον καταληπιτὸν πῶς ἀντιλαμβάνεται ὁ Πλάτων τὸ Ἀγαθόν. Ἄς ἐξετάσωμεν τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς ἀντιστίξεως· εἰς τὴν ἁρμονίαν ἔχομεν μίαν μελωδίαν ποὺ ἐκφράζεται ἀπὸ τὴν ὑψίφωνον καὶ ὅλαι αἰ λοιπαὶ

φωναί ἀπλῶς ὑποστηρίζουν τὴν μελωδίαν αὐτήν. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἁρμονία εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ εἶνε μονότονος. Εἰς τὴν ἀντίστιξιν κάθε μία φωνὴ ἀκολουθεῖ διάφορον μελωδίαν, δυνατὸν δὲ καὶ τὸ ὄργανον νὰ προσθέτῃ εἰς ταῦτα καὶ τὴν ἰδίαν του μελωδίαν. Ἡ ὠραιότης τῆς μουσικῆς προέρχεται ἐκ τῆς ἀμοιβαίας σχέσεως τῶν διαφορῶν τούτων μελωδιῶν κατὰ τὰς ποικίλας αὐτῶν ἀντιθέσεις. Οὕτω καὶ τὸ Ἄγαθόν, κατὰ τὸν Πλάτωνα, προβάλλει ἐκ τῆς ἀντιθέσεως τῶν ἐναντίων. Ἐπὶ πλέον ἐκάστη μελωδία ἔχει τὸ ἰδιαίτερον αὐτῆς θέμα, τὸ δὲ σχέδιον τοῦ συνόλου εἶνε ἡ ἀντίθεσις τῶν καθ' ἕκαστον θεμάτων. Οὕτω ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ εἰς τὴν πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος, ὅπου ἕκαστον ἄτομον ἔχει τὴν μοναδικήν του λειτουργίαν, τὴν ὁποίαν ἐκπληροῖ τελείως. Τὸ σχέδιον τῆς πολιτείας δὲν καταρτίζεται ἀνεξαρτήτως, ὥστε κατόπιν νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον μελῶν ἄλλὰ τὸ σχέδιον εἶνε αὐτὴ αὕτη ἡ ἀντίθεσις.

Ἐπίσης ὡς καὶ ἄλλαι σημαντικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς ἀντιστίξεως. Εἰς τὴν ἁρμονίαν ἡ μουσικὴ ἀποτελεῖται οὕτως εἰπεῖν ἀπὸ «ὄγκους»· ἕκαστος φθόγγος μὲ τοὺς ὑποστηρίζοντας αὐτὸν φθόγγους ἀποτελεῖ μίαν μονάδα, ἡ δὲ μουσικὴ εἶνε μία σειρά συγχορδιῶν. Εἰς τὴν ἀντίστιξιν, τὴν μονάδα ἀποτελεῖ οὐχὶ ἡ συγχορδία, ἀλλὰ ἡ μελωδία, ἡ δὲ ἀντίθεσις εἶνε τοιαύτη μεταξὺ μιᾶς συνεχοῦς μελωδίας πρὸς μίαν ἄλλην συνεχῆ μελωδίαν. Κατὰ ταῦτα, ἡ μονὰς εἶνε σύνθετος. Καθ' ὅμοιον τρόπον, εἰς τὴν ἰδεώδη πολιτείαν τοῦ Πλάτωνος, τὸ κράτος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄτομα, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶνε καὶ αὐτὸ ἓνα μικρότερον κράτος ὡς ἐκ τοῦ ὅτι περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ μίαν πολιτείαν. Ἐκαστον ἄτομον εἶνε ἓνα σύνθετον ὄλον, τὸ δὲ σχέδιον τοῦ ἀπολύτου ὄλου εἶνε κατασκευασμένον ἐκ τῶν ἀντιθέσεων τῶν καθ' ἕκαστον σχεδίων.

* * *

IV. Προηγουμένως εἰδικεύσαμεν τὴν ἔννοιαν τῆς αὐταρκείας διὰ τῆς ἐννοίας τῆς πληρότητος· ἤδη θὰ πρέπει νὰ εἰδικεύσωμεν τὴν πληρότητα διὰ τοῦ Μέρους, τὸ ὅποιον μέτρον καταλαμβάνει τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα εἰς τὸν κατάλογον τῶν τελειοτήτων (Φιλ. 66 Α). Καὶ τὸ ἀπλῶς πλήρες δὲν εἶνε παρὰ ἓνα σύμφυρμα· τὸ πλήρες εἶνε